

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 005.1-043.86

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.3.23>

JEL Classification: B41, M10, N01

Ткаченко А.М.,
д-р екон. наук, професор,
завідуюча кафедрою бізнесу та управління,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1843-2579>,
Чернова І.В.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри бізнесу та управління,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2086-2586>,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ УПРАВЛІННЯ: ВІД ДОМІНУВАННЯ АВТОРИТАРНИХ МОДЕЛЕЙ ДО СУЧАСНОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ

Tkachenko A.M.,
dr.sc.(econ.), professor,
head at the department of business and management,
Chernova I.V.,
cand.sc.(philol.), assoc. prof., associate professor
at the department of business and management,
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

HISTORICAL EVOLUTION OF MANAGEMENT CONCEPTS: FROM THE DOMINANCE OF AUTHORITARIAN MODELS TO THE MODERN STRATEGIC APPROACH

Постановка проблеми. Історія розвитку управлінської думки є фундаментальною складовою сучасної науки про менеджмент, оскільки дозволяє простежити, як трансформації соціально-економічних умов впливали на появу та формування теоретичних концепцій управління. Еволюція управлінських ідей охоплює широкий історичний період – від перших спроб організувати людську діяльність у ранніх цивілізаціях до сучасних стратегічних моделей, що враховують глобальні виклики, технологічну динаміку та поведінкові фактори в організаційній практиці. Таким чином, вивчення історичної логіки розвитку управлінської теорії сприяє глибшому розумінню сутності різних парадигм управління і їхньої ролі в сучасних організаційних системах.

Авторитарні підходи до управління, характерні для початку ХХ століття, були зосереджені на оптимізації праці та раціональному використанні ресурсів. Класичні теорії, представлені, зокрема, ідеями наукового управління Фредеріка Тейлора та адміністративними принципами Анрі Файоля, визначали управління як процес стандартизації праці, формалізації функцій менеджменту та суворого контролю. У подальші десятиліття фокус зсунувся на поведінкові аспекти управління, коли людський фактор став предметом окремого теоретичного вивчення, що зрештою призвело до формування більш гнучких і адаптивних концепцій.

Сучасна теорія управління містить багатоаспектну систему знань, де стратегічні підходи інтегрують класичні принципи з інноваційними моделями, здатними реагувати на зміни зовнішнього середовища, цифрову трансформацію та потреби різних зацікавлених сторін. За останні роки в

науковій літературі дедалі більше уваги приділяють ролі адаптивних і стратегічних моделей, які враховують поведінкові аспекти, організаційну культуру та вплив технологій на прийняття управлінських рішень. Це зумовлює необхідність ґрунтовного аналізу історичної еволюції концепцій управління як бази для розуміння сучасних тенденцій та можливих траєкторій їх подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий дискурс щодо еволюції теорії управління значною мірою базується на роботі Дж. Джахонгіра (2025), у якій розглядається поступовий перехід від ранніх управлінських моделей до сучасних підходів. У цій літературі підкреслюється як традиційні теорії – наукове управління та адміністративна школа – заклали фундамент менеджменту, створивши передумови для подальшої еволюції [6]. Дж. Джахонгір показує, що класичні моделі управління, зокрема наукове управління Фредеріка Тейлора та адміністративні принципи Анрі Файоля, були зосереджені на підвищенні ефективності праці, чіткому розподілі функцій і суворому контролю.

Значною є й робота О. Лонджі (2025), яка додає до цього огляду аналіз історичної трансформації теорії управління, включно з класичними, поведінковими та сучасними моделями, підкреслюючи роль соціальних наук (психології, антропології) у формуванні сучасної управлінської думки. Це свідчить про міждисциплінарний характер розвитку управлінської теорії та важливість врахування поведінкових і соціальних аспектів для сучасних підходів.

В ході розвитку управлінської думки класичні авторитарні моделі поступово зазнають критики через свою обмеженість у врахуванні людського фактора. Зазвичай цю трансформацію пов'язують зі зростанням ролі поведінкових та адаптивних концепцій, де організаційна поведінка, мотивація та лідерство стають ключовими компонентами ефективного управління, а також розширюють межі управлінської теорії до включення психологічних і соціальних чинників, що впливає на внутрішнє функціонування організацій [6; 4]. Хоча більш ранні праці класиків менеджменту (зокрема, класичні огляди) дають основу.

Сучасні дослідження охоплюють широке коло питань історичної еволюції управлінської думки, а також найновіших методологій стратегічного менеджменту в умовах невизначеності. У наукових працях Довбні С., Папуші І., Вербовського І. спостерігається чітке зосередження на стратегічних аспектах управління, які інтегрують історичні та поведінкові підходи в контекст сучасних організаційних викликів, розвитку стратегічного управління у контексті його еволюційного процесу; чинників, які обумовлювали необхідність переходу до кожного нового етапу [1; 2].

Увага дослідників зосереджена передусім на практичних аспектах управління: цифровій трансформації [3], управлінні персоналом, оцінці конкурентоспроможності та організаційному забезпеченню стратегічного управління.

Так, у контексті досліджень Маліка Е., Шанкара С., Нандрама С. і Біндліша П. досліджується розвиток самоорганізованих структур управління, що відображає тенденцію переходу від ієрархічних конструкцій до децентралізованих, адаптивних моделей, які стимулюють автономію, спільне прийняття рішень та відкриту комунікацію. Цей перехід є логічним етапом еволюції управлінської думки і відображає сучасні тенденції розвитку теорій управління.

Огляд літератури також включає роботи, що охоплюють теоретичні та практичні аспекти стратегічного менеджменту як логічного продовження еволюції управлінської теорії. Такі праці розкривають історичні передумови формування стратегічного управління, його значення в умовах зміни зовнішнього середовища та роль у досягненні конкурентних переваг. Аналіз сучасних стратегічних моделей є важливою частиною огляду теоретичного блоку, оскільки він показує, як управлінські концепції адаптуються й розвиваються у відповідь на сучасні економічні зміни [6].

Синтез літератури демонструє, що історія теорії управління – це послідовний і багатовимірний процес, який починається від класичних авторитарних моделей, переходить через вплив поведінкових і соціальних наук і врешті доходить до сучасних стратегічних та адаптивних концепцій. Ця еволюція відбувається під впливом як внутрішніх факторів (людський фактор, організаційна культура), так і зовнішніх – глобальних соціально-економічних змін і технологічної трансформації.

Разом із тим, попри значний обсяг досліджень щодо історії та еволюції управлінської думки, залишається недостатньо систематизованим аналіз взаємозв'язку між авторитарними управлінськими моделями минулого та сучасними стратегічними підходами в умовах цифрової трансформації та глобальних викликів. Більшість наукових робіт фокусуються або на класичних підходах, або на сучасних практиках, уникаючи комплексного між історичного порівняння, що дозволяє простежити логіку переходу та спадковість управлінських парадигм. Залишається відкритим питання: яким чином історичні моделі управління вплинули на формування стратегічних концепцій XXI століття і які саме елементи класичних теорій є релевантними для сьогодення.

Це визначає актуальність подальшого дослідження, присвяченого глибокому аналізу еволюції управлінських концепцій із фокусом на трансформації авторитарних моделей у сучасні стратегічні парадигми, здатні відповідати на виклики складного та мінливого середовища.

Постановка завдання. Всебічне висвітлення історичної еволюції теорій управління з акцентом на переході від домінування авторитарних моделей до сучасних стратегічних підходів, а також визначення ключових чинників, які сприяли цій трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія управлінської думки має глибоке коріння, яке сягає ще ранніх цивілізацій, коли організація праці здійснювалася в межах первісних громад або на етапах розбудови державних структур. Однак систематизована наука про управління виникла лише у XX столітті під впливом індустріальної революції та потреб у підвищенні ефективності виробництва.

Перші формалізовані концепції управління виникли в період індустріальної революції та розбудови великих організацій, коли виникла потреба у стандартизації управлінських практик. Основні положення «наукового управління» Ф. Тейлора та адміністративної науки А. Файоля заклали фундаментальні принципи управлінської теорії, зокрема поділ праці, раціональну організацію діяльності та чітку ієрархію [6]. Ці авторитарні моделі характеризувалися суворою системою контролю, плануванням на базі нормативів та регламентованою ієрархією, що суттєво вплинуло на подальший розвиток управлінської думки. Вони створили структурні основи менеджменту, які згодом стали підґрунтям для критичного осмислення і трансформації в подальшому розвитку науки.

У середині XX століття увага теоретиків управління поступово зміщувалася у бік вивчення соціального та психологічного аспектів управлінської діяльності. Зокрема, концепції людських відносин та подальші теорії поведінки підкреслили важливість мотивації працівників, взаємодії в групах та міжособистісних відносин у процесах прийняття рішень, що стало відповіддю на обмеження авторитарних моделей [6].

У другій половині XX–XXI ст. управлінська наука зазнає впливу стратегічних парадигм, що поєднують класичні принципи з гнучкістю адаптації до змін зовнішнього середовища. Сучасні моделі стратегічного управління підкреслюють необхідність врахування таких факторів, як конкуренція, технологічні зміни, внутрішні ресурси організації та глобальні виклики. Наприклад, дослідження розвитку стратегічного менеджменту аналізують ключові теоретичні підходи, включно з моделями М. Портера та ресурсно-орієнтованою концепцією (Resource-Based View), що розширюють розуміння ролі внутрішніх ресурсів організації у досягненні конкурентних переваг [5; 10].

Перші класичні підходи, зокрема наукове управління (тейлоризм), формалізували управлінську діяльність як сукупність процедур оптимізації праці та виробничих процесів. Фредерік Тейлор запропонував вивчення робочих операцій із використанням наукових методів для досягнення максимальної продуктивності. Цей підхід став базовим для подальшого розвитку управлінської думки. В табл. 1 представлено основні характеристики ранніх управлінських шкіл.

Таблиця 1

Основні характеристики ранніх управлінських шкіл

Школа управління	Основні ідеї	Ключові представники	Історичний період
Наукове управління	Оптимізація праці, стандартизація	Ф. Тейлор	Поч. XX ст.
Адміністративна школа	Функції управління та принципи	А. Файоль	Поч. XX ст.
Бюрократичний підхід	Формальні правила, ієрархія	М. Вебер	XX ст.

Джерело: складено авторами на основі загальних оглядів розвитку менеджменту та класичних теоретичних підходів [5; 6; 10]

Досліджуючи еволюцію авторитарних моделей управління, варто зазначити, що класичні моделі управління базувалися на ідеї раціоналізації праці та строгій ієрархії. Ф. Тейлор вважав, що ефективність праці може бути досягнута завдяки науковому аналізу роботи, стандартизованим процедурам і дисципліні. Адміністративна школа, представлена А. Файолем, звертала увагу на функції управління (планування, організація, командування тощо) як універсальні складові діяльності будь-якого менеджера. Ці підходи були домінуючими у перші десятиліття XX століття, але вони мало враховували роль людини у виробничому процесі, що пізніше спричинило розвиток людсько-орієнтованих моделей.

У середині XX століття зростає критика класичних підходів через їхню відстороненість від соціальних і психологічних потреб працівників. Це зумовило появу школи людських відносин та поведінкових теорій, які підкреслювали важливість людського фактору в організаціях та соціальних відносин між працівниками і менеджерами. Наприклад, теорії Х та Y Дугласа Макгрегора висвітлили різні мотиви поведінки працівників залежно від управлінських стратегій.

У другій половині XX і на початку XXI століття управлінська теорія зазнала значних трансформацій, переходячи до стратегічних та системних моделей управління, що поєднують класичні, поведінкові та сучасні концепції.

Стратегічний підхід розглядає організацію як складну систему, що взаємодіє із зовнішнім середовищем. Він передбачає не лише внутрішню організацію процесів, а й пристосування до змін ринкового середовища, конкурентної боротьби, технологічних інновацій та соціальних викликів. За даними останніх досліджень, адаптація стратегій управління сьогодні є ключовою умовою для досягнення конкурентних переваг і довгострокової стабільності.

Останні наукові праці також підкреслюють важливість адаптивних моделей управління, які враховують поведінкові, ресурсні, позиційні та процесні аспекти. Такі підходи не лише інтегрують історичні управлінські парадигми, а й розширюють їх з урахуванням цифровізації, глобалізації та змінних соціально-економічних умов.

У табл. 2 узагальнено ключові відмінності між традиційними та сучасними підходами до управління.

Таблиця 2

Порівняння класичних та сучасних концепцій управління

Критерій	Класичні теорії	Сучасні стратегічні та адаптивні моделі
Фокус	Ефективність, стандартизація	Адаптація, стратегічне планування
Роль працівника	Виконавець інструкцій	Активний учасник процесів
Контроль	Жорсткий, ієрархічний	Гнучкий, децентралізований
Соціальний аспект	Обмежено враховано	Інтегровано в основу моделей

Джерело: побудовано на основі літературних джерел, що висвітлюють історію та сучасний стан управлінської науки [8; 9]

Системний та стратегічний підходи, що домінують у сучасній теорії управління, не замінюють класичних моделей, а інтегрують їхні найкращі напрацювання з урахуванням нових викликів. Такий синтез дозволяє створити гнучкі, адаптивні стратегії управління, що враховують як ринкові умови, так і внутрішні соціальні фактори. Поступовий розвиток також був зумовлений зміною економічних, соціальних і технологічних умов, а також глибшим усвідомленням ролі людського фактора та динамічності сучасного середовища. Це підтверджує сучасний міждисциплінарний характер розвитку управлінської думки.

Авторитарні моделі управління, як-от наукове управління Ф. Тейлора чи адміністративна теорія А. Файоля, ґрунтувалися на суворій ієрархії, централізації рішень і регламентації дій працівників [5; 6]. Переваги цих моделей полягали в можливості масштабного впровадження управлінських процесів у промисловому виробництві, підвищенні дисципліни та стабільності операцій. Вони забезпечували ефективність у стабільних середовищах з передбачуваними функціями. Однак, недоліки авторитарних підходів проявилися у відсутності гнучкості, обмеженій інноваційності та недооцінці людського капіталу. Такий підхід погано адаптувався до динамічних змін та складних соціальних процесів, особливо в умовах сучасного цифрового світу [10].

Сучасні стратегічні моделі управління, навпаки, пропонують децентралізацію, орієнтацію на поведінкові чинники, інклюзивність у прийнятті рішень та здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища [4; 7]. Вони базуються на аналізі ризиків, конкурентному позиціонуванні, внутрішньому потенціалі організацій та взаємодії із зацікавленими сторонами. Водночас, ці моделі потребують розвиненої організаційної культури, високого рівня автономії працівників і стратегічної компетентності менеджерів. Їх ефективність тісно пов'язана з рівнем інституційної зрілості організації.

Таким чином, ключовим викликом сучасного менеджменту є пошук балансу між формальними структурами, що забезпечують порядок, та гнучкими людсько-орієнтованими практиками, які стимулюють інновації та адаптивність. Це підтверджується дослідженнями сучасних стратегічних теорій, що об'єднують класичні принципи з поведінковим підходом [6].

Системне вивчення історії управлінської думки дозволяє сучасним менеджерам робити висновки не лише про ефективність моделей, але й про ризики надмірної централізації або гіпердецентралізації. Класичні моделі, незважаючи на свою обмеженість, вчать важливості структури, стандартів, регламентів і чітких меж відповідальності [5; 6]. З іншого боку, сучасні теорії запозичують з минулого усвідомлення ролі працівника як не лише виконавця, а й партнера в управлінському процесі. Це дозволяє впроваджувати моделі самоорганізації, крос-функціональні команди та адаптивні системи управління [7; 10].

Одним із найважливіших уроків є усвідомлення того, що немає універсальної моделі управління: контекст, культура, зовнішнє середовище, розмір організації та стадія її розвитку визначають, яка модель буде найбільш ефективною. Це підтверджується також у міждисциплінарних дослідженнях стратегічного менеджменту, які інтегрують інституційні, поведінкові та ресурсні теорії [4].

Історична перспектива в управлінні не є лише академічним інструментом, а й практичним джерелом для формування гнучких і сталих управлінських рішень у сучасному світі.

Висновки з проведеного дослідження. Еволюція теорії управління є нелінійною: розвиток від авторитарних моделей до сучасних гнучких стратегічних підходів відображає історичні зміни у соціально-економічних умовах, технологічному прогресі й зміні ролі людського фактора в організаціях.

Авторитарні моделі забезпечили важливі принципи формалізації та ефективності виробничих процесів, але їхнє обмежене урахування людського чинника створило основу для подальшої критики і переходу до людсько-орієнтованих та стратегічних концепцій.

Сучасні стратегічні концепції поєднують класичні ідеї з поведінковими, системними та адаптивними підходами, що дозволяє організаціям краще реагувати на зовнішні зміни, цифрову трансформацію й вимоги конкурентного середовища.

Баланс між формальними структурами та людиноорієнтованими практиками є критичним для ефективного управління, оскільки традиційні механізми контролю доповнюються участю працівників, крос-функціональною взаємодією та адаптивністю мислення.

Історичні уроки показують, що сучасні менеджери можуть використовувати надбання класичної теорії (структуру, правила, процедури), поєднуючи їх із гнучкістю стратегічного планування та інноваційними підходами до людського капіталу.

У цілому, сучасна теорія управління є синтезом різних парадигм, що поєднують елементи класичної науки з поведінковими та стратегічними підходами, спрямованими на досягнення ефективності та адаптації до зовнішніх змін.

По-перше, історико-логічний аналіз є центральним засобом визначення послідовності становлення управлінських концепцій, починаючи від передіндустріальних підходів до сучасних стратегічних моделей. Завдяки цьому методу відтворюється логіка переходу від авторитарних управлінських парадигм до гнучких, адаптивних моделей управління.

По-друге, системний підхід надає можливість оцінити управлінську теорію як інтегровану систему знань, де кожна концепція вступає у взаємодію з іншими, обумовлюючи загальний розвиток науки про управління. Такий підхід дає змогу розглядати не окремі теорії, а їхню взаємозалежність у загальному контексті історичного розвитку.

По-третє, порівняльний аналіз теоретичних підходів використовується для виокремлення суттєвих змін у концептуальних підходах до управління. Це дозволяє порівняти класичні авторитарні моделі з подальшими людсько-орієнтованими та стратегічними підходами, що виникли під впливом соціальних, економічних та технологічних трансформацій.

Застосування цих методів забезпечує логічну цілісність дослідження, дозволяє підтвердити послідовність еволюційних змін і зробити обґрунтовані висновки щодо впливу історичних концепцій на сучасну теорію управління.

Література

1. Вербовський І. А. Стратегічне управління в умовах ризику та невизначеності. *Економіка. Управління. Інновації*. 2024. № 1(34). С. 116-135. DOI: [https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2024-1\(34\)-8](https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2024-1(34)-8).
2. Довбня С., Папуша І. Еволюція стратегічного управління та особливості його сучасного етапу. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-54>.
3. Ковтонюк І. Методологія розробки діджитал-стратегії для малого та середнього бізнесу: адаптація теорії до практики. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск № 74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-62>.
4. Anwar J., Bibi A., Ahmad N. Behavioral strategy: Mapping the trends, sources and intellectual evolution. *Journal of Strategy and Management*. 2021. Vol. 15(1). P. 140-168. DOI: <https://doi.org/10.1108/JSMA-01-2021-0002>.
5. Chenhall R. H. Integrative strategic performance measurement systems, strategic alignment of manufacturing, learning and strategic outcomes: an exploratory study. *Accounting, Organizations and Society*. 2005. Vol. 30. Iss. 5. P. 395-422. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.aos.2004.08.001>.
6. Jakhongir D. The evolution of management theory: A literature review. *Academia Open*. 2025. Vol. 10(1). Article 10630. DOI: <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.10630>.
7. Liu Y. A critical review of the adaptability of strategic management theory in the digital economy era. *Modern Economy*. 2024. Vol. 15. № 12. P. 1223-1232. DOI: <https://doi.org/10.4236/me.2024.1512062>.
8. Miftari F. The impact of modern management theories on organisational dynamics and effectiveness. *UTMS Journal of Economics*. 2024. Vol. 15(1). P. 99-108. URL: <https://www.utmsjoe.mk/files/Vol.15.No.1/11.THE-IMPACT-OF-MODERN-MANAGEMENT-THEORIES.pdf> (дата звернення: 25.05.2025).
9. Okolie U. C., Oyise U. E. The evolution of management: A historical perspective. *Journal of Public Administration, Finance and Law*. 2021. Vol. 22. Article 15. DOI: <https://doi.org/10.47743/jopaf1-2021-22-15>.
10. Skačkauskienė I. Research on management theory: A development review and bibliometric analysis. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. Vol. 20(2). P. 335-347. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20\(2\).2022.28](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20(2).2022.28).

References

1. Verbovskiy, I. (2024), Strategic Management in the Face of Risk and Uncertainty, *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, Vol. 1(34), pp. 116-135, DOI: [https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2024-1\(34\)-8](https://doi.org/10.35433/ISSN2410-3748-2024-1(34)-8)
2. Dovbnya, S., and Papusha, I. (2022), "Evolution of Strategic Management and Features of Its Current Stage", *Economy and Society*, Vol. 40, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-54>
3. Kovtoniuk, I. (2025), "Methodology for Developing a Digital Strategy for Small and Medium-sized Businesses: Adapting Theory to Practice", *Economy and Society*, Vol. 74, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-62>
4. Anwar, J., Bibi, A. and Ahmad, N. (2021), "Behavioral strategy: Mapping the trends, sources and intellectual evolution", *Journal of Strategy and Management*, Vol. 15(1), pp. 140–168, DOI: <https://doi.org/10.1108/JSMA-01-2021-0002>
5. Chenhall, R.H. (2025), "Integrative strategic performance measurement systems, strategic alignment of manufacturing, learning and strategic outcomes: an exploratory study", *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 30(5), pp. 395-422, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.aos.2004.08.001>
6. Jakhongir, D. (2025), "The evolution of management theory: A literature review", *Academia Open*, Vol. 10(1), Article 10630, DOI: <https://doi.org/10.21070/acopen.10.2025.10630>.
7. Liu, Y. (2024), "A critical review of the adaptability of strategic management theory in the digital economy era", *Modern Economy*, Vol. 15, pp. 1223–1232, DOI: <https://doi.org/10.4236/me.2024.1512062>
8. Miftari, F. (2024), "The impact of modern management theories on organisational dynamics and effectiveness", *UTMS Journal of Economics*, Vol. 15(1), pp. 99–108, available at: <https://www.utmsjoe.mk/files/Vol.15.No.1/11.THE-IMPACT-OF-MODERN-MANAGEMENT-THEORIES.pdf> (access date May 25, 2025).
9. Okolie, U.C., and Oyise, U.E. (2021), "The evolution of management: A historical perspective", *Journal of Public Administration, Finance and Law*, Vol. 22, Article 15, DOI: <https://doi.org/10.47743/jopaf-2021-22-15>
10. Skačkauskienė, I. (2022), "Research on management theory: A development review and bibliometric analysis", *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 20(2), pp. 335–347, DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20\(2\).2022.28](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20(2).2022.28)

Ткаченко А.М., Чернова І.В.

ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ УПРАВЛІННЯ: ВІД ДОМІНУВАННЯ АВТОРИТАРНИХ МОДЕЛЕЙ ДО СУЧАСНОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ

Мета. Всебічне висвітлення історичної еволюції теорій управління з акцентом на переході від домінування авторитарних моделей до сучасних стратегічних підходів, а також визначення ключових чинників, які сприяли цій трансформації.

Методика дослідження. Ґрунтується на комплексному застосуванні історико-логічного, системного та порівняльного методів, що дозволяє глибоко реконструювати хронологію та зміст еволюції управлінської теорії. Історико-логічний метод застосовано для аналізу еволюції управлінської думки та виявлення закономірностей її розвитку. Порівняльний аналіз дозволив зіставити класичні й сучасні моделі управління за ключовими характеристиками. Системний підхід використано для розгляду управлінських концепцій як цілісних утворень, сформованих під впливом економічних, соціальних і технологічних чинників. Метод контент-аналізу наукових публікацій забезпечив узагальнення актуального наукового дискурсу та виявлення провідних тенденцій розвитку теорії управління. Метод аналогії та екстраполяції застосовано для обґрунтування можливих напрямів подальшої трансформації управлінських концепцій.

Результати дослідження. У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз історичної еволюції концепцій управління в контексті трансформації соціально-економічних систем. Обґрунтовано осмислення переходу від домінування авторитарних, ієрархічно орієнтованих моделей управління до сучасних стратегічних та адаптивних підходів, що базуються на інтеграції поведінкових, системних і ресурсних концепцій. Розкрито порівняння авторитарних моделей із сучасними стратегічними підходами з позиції ефективності, адаптивності, врахування людського фактора та організаційної культури. Доведено, що сучасні управлінські моделі не заперечують досягнень класичних шкіл, а натомість синтезують їхні раціональні елементи із сучасними концепціями лідерства, командної роботи та стратегічного аналізу.

Наукова новизна результатів дослідження. Набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до аналізу історичної еволюції управлінських концепцій на основі системного поєднання класичних авторитарних моделей і сучасних стратегічних підходів. Обґрунтовано, що ефективність сучасних управлінських систем визначається не повним запереченням авторитарних моделей, а інтеграцією їх структурованих елементів (формалізації, ієрархічності, стандартизації) у адаптивні та поведінково орієнтовані концепції управління. Удосконалено концептуальний підхід до використання історичних моделей управління як підґрунтя формування сучасних стратегічних

парадигм, здатних функціонувати в умовах цифрової трансформації та високої турбулентності зовнішнього середовища.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для розроблення стратегій управління організаціями в умовах нестабільності, цифрової трансформації та зростання ролі поведінкових і соціальних чинників.

Ключові слова: історія управління, теорія управління, стратегічне управління, авторитарні моделі, управлінська думка, еволюція менеджменту, поведінкові концепції, управлінські парадигми.

Тkachenko A.M., Chernova I.V.

HISTORICAL EVOLUTION OF MANAGEMENT CONCEPTS: FROM THE DOMINANCE OF AUTHORITARIAN MODELS TO THE MODERN STRATEGIC APPROACH

Purpose. The aim of the article is to comprehensively cover the historical evolution of management theories with an emphasis on the transition from the dominance of authoritarian models to modern strategic approaches, as well as the identification the key factors that contributed to this transformation.

Methodology of research. It is based on the comprehensive application of historical and logical, systemic, and comparative methods, which allows for a thorough reconstruction of the chronology and content of the evolution of management theory. The historical and logical method is used to analyse the evolution of management thought and identify patterns in its development. Comparative analysis allowed us to compare classical and modern management models according to key characteristics. The systemic approach was used to consider management concepts as integral entities formed under the influence of economic, social, and technological factors. The method of content analysis of scientific publications ensured the generalization of the current scientific discourse and the identification of leading trends in the development of management theory. The method of analogy and extrapolation was used to substantiate possible directions for the further transformation of management concepts.

Findings. The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the historical evolution of management concepts in the context of the transformation of social and economic systems. It substantiates the transition from the dominance of authoritarian, hierarchically oriented management models to modern strategic and adaptive approaches based on the integration of behavioural, systemic, and resource concepts. A comparison of authoritarian models with modern strategic approaches is presented from the perspective of efficiency, adaptability, consideration of the human factor, and organizational culture. It is proven that modern management models do not deny the achievements of classical schools, but instead synthesize their rational elements with modern concepts of leadership, teamwork, and strategic analysis.

Originality. Theoretical and methodological approaches to analysing the historical evolution of management concepts based on a systematic combination of classical authoritarian models and modern strategic approaches have been further developed. It has been substantiated that the effectiveness of modern management systems is determined not by the complete rejection of authoritarian models, but by the integration of their structured elements (formalization, hierarchy, standardization) into adaptive and behaviour-oriented management concepts. The conceptual approach to the use of historical management models as a basis for the formation of modern strategic paradigms capable of functioning in conditions of digital transformation and high turbulence of the external environment has been improved.

Practical value. The results of the study can be used to develop strategies for managing organizations in conditions of instability, digital transformation, and the growing role of behavioural and social factors.

Key words: history of management, management theory, strategic management, authoritarian models, managerial thought, management evolution, behavioural concepts, management paradigms.

Дата надходження рукопису: 11.08.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 16.09.2025

Дата публікації: 30.09.2025